

Arkeologisk förundersökning 2014

Innerstaden 1:14 – Stortorget & Gustav Adolfs torg, fornlämning 20 VATTENLÄCKA

Malmö stad, Malmö kommun
Skåne län

Arkeologisk förundersökning 2014

Innerstaden 1:14 – Stortorget & Gustav Adolfs torg, fornlämning 20

VATTENLÄCKA

Malmö stad, Malmö kommun
Skåne län

Skånearkeologi

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk förundersökning 2014

Innerstaden 1:14, fornlämning nr 20

Vattenläcka

Malmö stad, Malmö kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2014:14

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

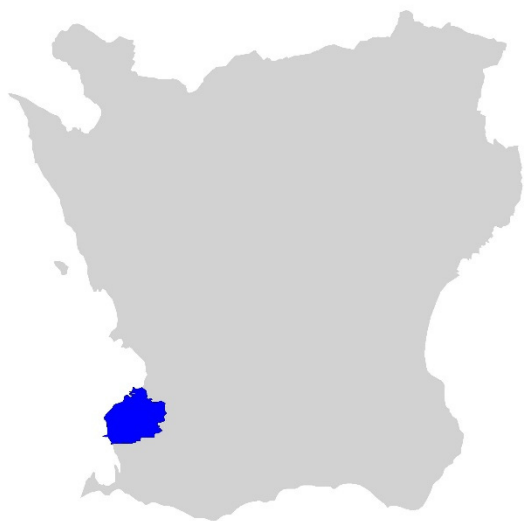
Omslagsbild: Per Sarnäs

Tryck: Holmbergs i Malmö AB

© Skånearkeologi 2014

Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Tidigare undersökningar	6
Undersökningsresultat	6
Referenser	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10

Figur 1. Karta över Skåne med Malmö kommun markerat med blå färg

Figur 2. Karta över del av Malmö med platsen för undersökningen markerad med en röd fylld cirkel.

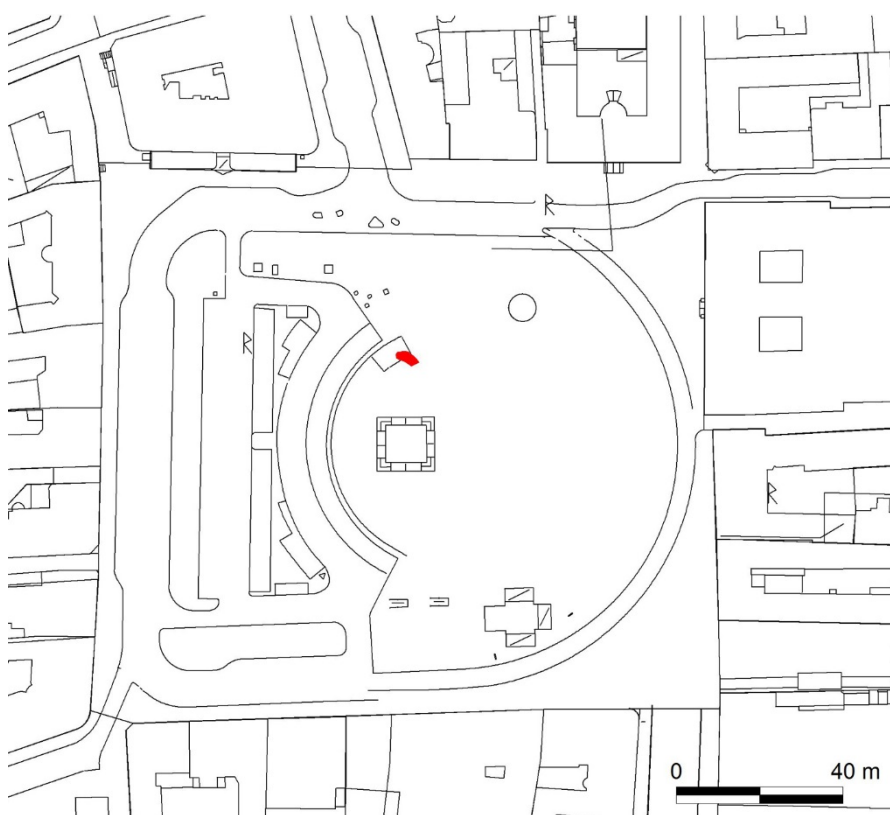
Inledning

Med anledning av en vattenläcka på ledningen till fontänen på Stortorget grävdes ett mindre schakt på Stortorget inom fornlämning nr 20 i Malmö stad. Man kom dock in i orörda lager och ett större ben som man misstänkte kunde härröra från en människa påträffades. Skånearkeologi kontaktades och efter en besiktning kunde det konstateras att det rörde sig om ett lårben från människa. Länsstyrelsen gav ett muntligt tillstånd till en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning och Skånearkeologi påbörjade omedelbart dokumentationen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Åren 1538 till 1545 anlades Stortorget, och ett nytt rådhus uppfördes i dess nordöstra hörn. Dessförinnan fanns Helgeandsklostret, Rostockerköpmännens laghus och profana tomter i området. Kvarteren ramades in av gator: I norr Heligesthus Kirkestrede, i söder Kindheste strede, i väster Helligest strede och i öster föregångaren till Södergatan. I området för Helgeandsklostret, i den nordvästra delen av Stortorget, fanns även en kyrkogård. Gravar har dokumenterats inom stora delar av området kring Helgeandskapellet (Thomasson & Nilsson 2009; Rosborn 1984).

Helgeandshuset omnämns första gången år 1384. Till denna anläggning hörde en kyrka, vilken brann vid två tillfällen under början av 1400-talet. Ett nybygge igångsattes men fullbordades först i slutet av seklet på grund av pengabrist. Vid det laget hade anläggningen redan omvandlats till ett kloster och understälts Heligandsklostret i Köpenhamn år 1479 (Bager 1971). År 1510 omtalas ett kapell söder om koret.

Figur 3. Karta över Stortorget med schaktet fyllt med röd färg.

De ursprungliga marknivåerna på det område som idag utgörs av Stortorget har varit tämligen skiftande (Rosborn 1984). I de nordvästra delarna finns bottensanden på ca 3 m ö.h., och ansluter till den flacka sandås som löper i öst-västlig riktning längs med strandlinjen. I de sydöstra delarna finns bottensanden på nivåer kring 1 m ö.h. Att döma av tidigare undersökningar är kulturlagren mellan 1,5 och 2 meter djupa. Tjockleken på de moderna bärlagren varierar mellan 0,5 och 1,5 meter.

Vid tidigare undersökningar har det även kunnat påvisas komplicerade stratigrafiska sekvenser. I området har det dokumenterats välbevarade bebyggelselämningar med syllstenar, lergolv, utjämningslager, raseringslager etc. Stratigrafierna kompliceras av rivningsarbetena i samband med torgets anläggande på 1530-talet. Dels har vissa murar nedbrutits till den dåvarande befintliga marknivån, vilket lett till att tämligen höga partier av framförallt källarmurar lämnades kvar under mark. Dels har andra murar rivits ner till grunden och materialet tillvaratagits, vilket medfört att långa och djupa diken grävts längs med murarna före det att de tagits upp.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Under årens lopp har vid flera tillfällen markarbeten utförts på Stortorget och arkeologiska iakttagelser har gjorts tidigt. Det har mestadels handlat om ledningsdragningar. Samtliga undersökningar fram till 2008 finns redovisade i *Stortorget i Malmö. Pre-urbana aktiviteter, kvartersbebyggelse, klosterområde, gatunivåer och Torget* av Joakim Thomasson och Håkan Nilsson (Thomasson & Nilsson 2009). G65:xx hänför sig till Malmö Museers arkivnumrering.

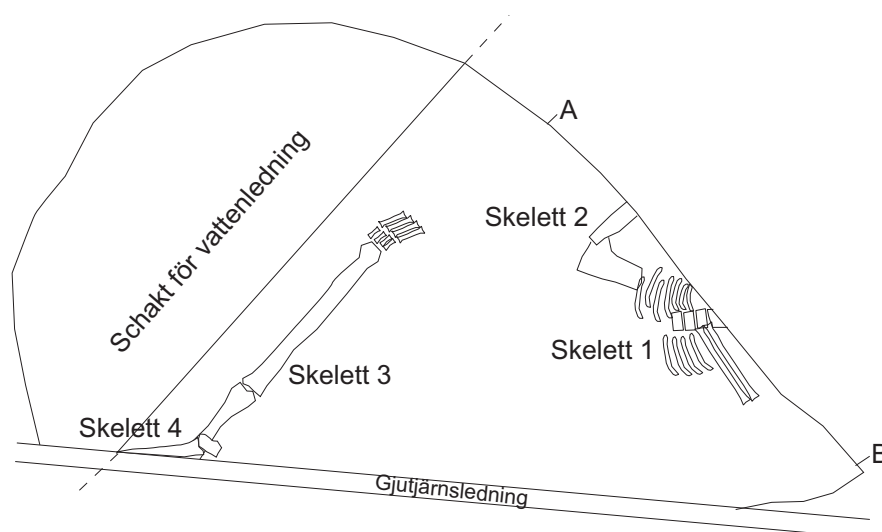
Kyrkogården

Vid vattenledningsdragning i torgets nordvästra del år 1913 framkom en källarmur och andra murrester samt ett antal gravar. Lämningsarna tolkades som spår av Helgeandshuset/klostret (G65:01). Vid arbeten med avloppsledningar omkring 1910–1920-talet framkom skelettresten (G65:19). År 1962 framkom vid ledningsarbete för dagvatten, sex skallar och diverse kroppsben i nordvästra hörnet av Stortorget (G65:05). År 1983 påträffades tre gravar när Gatukontoret skulle sätta upp en turistinformationsskylt. Två av skeletten hade armställning D (G65:22). Året efter framkom några gravar i samband med plantering av träd och ledningsarbeten (G65:23). Under år 2005 undersöktes fyra gravar inom klosterområdet. Ett av skeletten hade armställning B och ett annat antingen B eller D (G65:45).

Undersökningsresultat

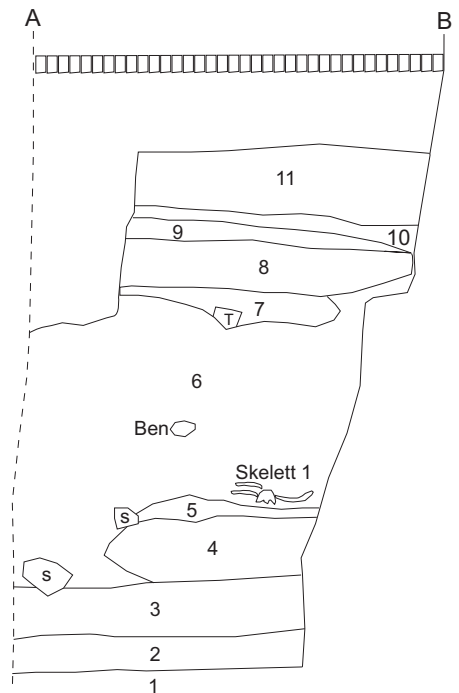
I den del av schaktet som bestod av orörda lager framkom kulturlager redan drygt 0,3 meter under markplan. Inom denna del påträffades en gjutjärnsledning som löpte tvärs över schaktet på ca 1 meters djup.

Figur 4. Botten på schaktet med de fyra identifierade skeletten. Skelett 4 ligger över skelett 3. Skala 1:20.

Figur 5. Sektionsritning av den nordöstra schaktväggen. Överst fanns smågatsten och under det låg ett bärlager. I övre vänstra sektionkanten syns nedgrävningen för vattenledningen som läckte. Skala 1:20.

- L1: Mörkbrunt lager som ej undersöktes då gropen vattenfylldes.
- L2: Grått grusigt/sandigt lager med inslag av djurben och träspån.
- L3: Brunsvart torvigt lager med fynd av djurben, träspån och bearbetat trä
- L4: Mörkbrunt grusigt lager med svallade flintavslag
- L5: Beige silt
- L6: Brungrå silt med inslag av tegel, träkol och enstaka djurben
- L7: Storstenstegel och kalkbruk. Har ingen fortsättning på motsatta sidan av schaktet
- L8: Silt och lera påfört i omgångar med humösa inslag
- L9: Påförd strandgrus med svallat tegel och flintavslag
- L10: Svartgrå sotig silt med träkol och tegelbitar
- L11: Omrört lager med inslag av tegelbitar och träkol

De framkomna skeletten låg ca 1,4 meter under markplan. En bit oidentifierat ben kunde ses i sektionen på ett djup av 1,1–1,2 meter. Det är dock oklart om det var ett djurben eller ben av människa.

Det framkom få övriga fynd i fyllningen. Förutom djurben, tegel, taktegel påträffades två bitar keramik bestående av en skärva av oglaserat stengods och en bit äldre rödgods med glasyr på insidan. Av teglet kan nämnas en sten av Flensburgertyp och ett kvadratisk golvtegel.

Under begravningslagret vidtog ett grusigt lager med flertalet svallade flintavslag och under detta lager fanns ett brunsvart torvigt lager med fynd av djurben, träspånor, bearbetat trä, trädrötter, björkbark och en bit rep eller tross. Under det torviga lagret låg ett grått grusigt/sandigt lager men inslag av träspånor och djurben och under detta lager vidtog ett brunt lager som ej kunde undersökas då gropen vattenfylldes.

Skelettresten av 4 individer tillvaratogs. De mesta tillhör skelett 1 som tyvärr skadades i samband med schaktningen. Delar av kraniet påträffades i schakthögen. Handbenen påträffades i bäckenet vilket tyder på armställning B.

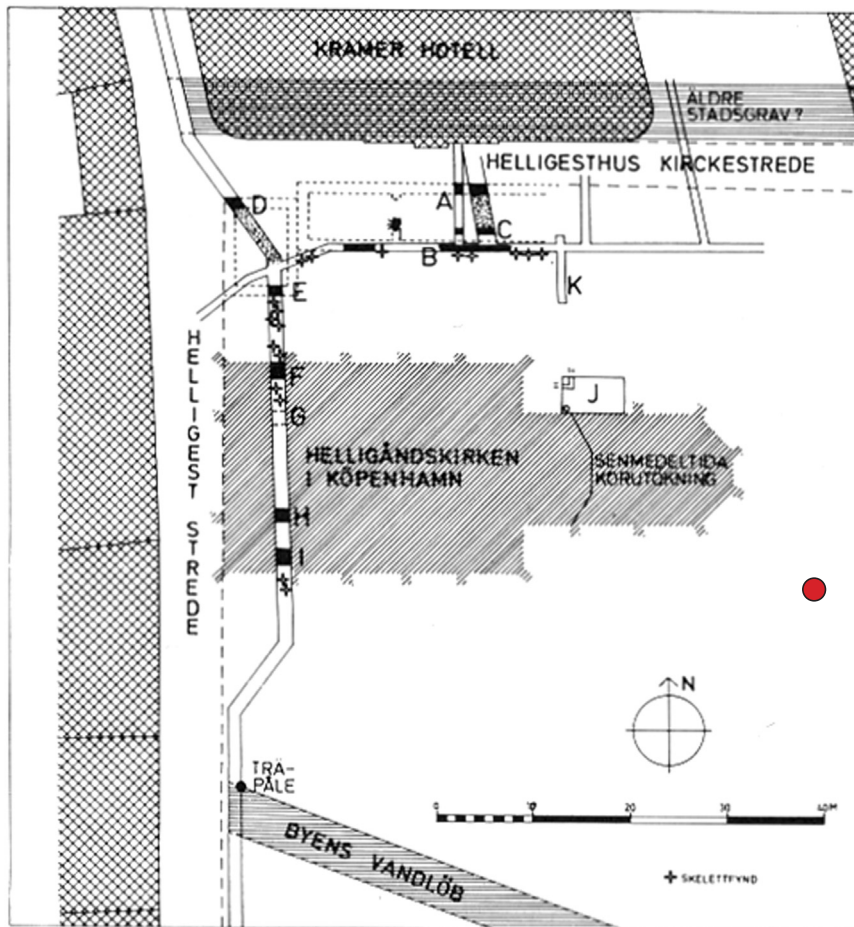
Fyndnr (MMA)	Typ	Vikt (g)
96:1	Stengods	13
96:2	Äldre rödgods	15

Tabell 1. Tabellen redovisar de två fynd som framkom.

Fyndnr (MMA)	Skelettdelar	Vikt (g)
96:3, Skelett 1	Överarmsben, handben, revben, ryggkotor, bäckenben, svanskota	1 293
96:4, Skelett 2	Ryggkota, skulderblad	461
96:5, Skelett 3	Bäckenben, ryggkotor, svanskota, lårben, underben, fot	1 618
96:6, Skelett 4	Underben, del av fot	499
96:7, Lösfynd	Del av kranium, lårben	

Tabell 2. Tabellen visar vilka delar av skeletten som framkom av de olika individerna. Kraniedelen härrör troligen från skelett 1.

Figur 6. Schaktets ungefärliga läge (röd fylld cirkel) i förhållande till Heligandskyrkans förmodade läge enligt Sven Rosborn (Rosborn 1984).

Figur 7. Fotot visar schaktet med gjutjärnsledningen som går snett över bilden. Till höger ses den läckande ledningen

Referenser

Litteratur

- Bager, E. 1971. Bjurling, O, huvudredaktör. Salomonsson, B., Tomner, L. & Bager, E. *Malmö Stads Historia del 1*. Malmö 1971.
- Rosborn, S. 1984. *Malmö. Den medeltida staden och dess omland*. RAÄ/SHM Rapport Medeltidsstaden 67. Stockholm.
- Thomasson, J. & Nilsson, H. 2009. *Stortorget i Malmö. Pre-urbana aktiviteter, kvartersbebyggelse, klosterområde, gatunivåer och torget*. Schaktningsövervakningar åren 1937 till 2005. Malmö Museer Arkeologienheten 2009:028.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer	431-16782-2014
Skånearkeologis diarienummer	201423
Inventarienummer	MMA 96
Arkivnummer	G65:52
Län	Skåne
Kommun	Malmö
Stad	Malmö
Fastighet	Innerstaden 1:14
RAÄ-nummer	20
Ekonomiska kartans blad	2C23
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
X koordinat	6164078
Y koordinat	374020
Fältarbetstid	2014-06-24–2014-06-25
Antal arbetsdagar	2
Antal arkeologtimmar	8
Undersökt yta	5,5 m ²
Projektansvarig	Per Sarnäs
Uppdragsgivare	Kommunteknik, Malmö stad
Kostnader, arkeologi	
Fältarbete:	5 200:-
Rapport:	5 200:-
Tryck:	1 000:-
Summa:	11 400:-